

Amerikaanse drank- en drugscultuur zet Nederlandse advocaten aan het denken

Veel Amerikaanse advocaten bestrijden de stress die hun vak met zich meebrengt met alcohol en drugs. En hun collega's aan de Zuidas? Valt wel mee, denkt de een. Maar een ander zegt: 'We moeten er voorzichtigheidshalve van uitgaan dat het hier niet minder erg is'

Door Jeroen Piersma

H

Het is een artikel dat indruk maakt. Ook in Nederland, waar veel advocaten het gelezen blijken te hebben. In 'The Lawyer, the Addict', in juli verschenen in de New York Times, reconstrueert de ex-vrouw van een Amerikaanse topadvocaat de geschiedenis van diens drugsverslaving.

Eilene Zimmerman vond haar ex-man Peter Munson, partner bij het Silicon Valley-kantoor Wilson Sonsini Goodrich & Rosati, in 2015 dood op de badkamer-vloer. Overleden aan een bacteriële infectie die vaak voorkomt bij intraveneuze drugsgebruikers. 'Peter, een van de succesvolste mensen die ik ooit heb gekend, stierf als een drugsverslaafde', schrijft Zimmerman.

De laatste keer dat de vijftiger belde, was naar zijn werk, leerde een blik in zijn mobiele telefoon. Zimmerman: 'Brakend, niet in staat overeind te zitten, soms bewusteloos, was hij er op de een of andere manier in geslaagd om in te bellen bij een conferencecall.'

Burn-out en verslaving

De rode draad in het verhaal van Zimmerman is dat haar ex-man geen uitzondering was. Bij haar onderzoek stuitte ze op een patroon van burn-out, depressie en drank- en drugsverslaving in de advocatuur. De stress die het bestaan van advocaat met zich meebrengt, blijkt een rijke voedingsbodem voor mentale problemen. Het is een patroon dat lang verborgen is gebleven, maar inmiddels hoog op de agenda van de Amerikaanse advocatuur staat.

Het doorbreken van de stilte is vooral het gevolg van een groot onderzoek dat de Amerikaanse orde van advocaten, de American Bar Association (ABA), vorig jaar heeft gedaan onder 13.000 advocaten. Daaruit bleek dat 21% van de advocaten zichzelf beschouwt als probleemdrinker, tegen 11,8% onder vergelijkbare beroepsgroepen en 6,8% onder de bevolking als geheel. Ook bij depressie, angst en stress scoort de beroepsgroep zwaar bovengemiddeld.

De vragen over drugsgebruik werd door slechts 3419 van de 13.000 advocaten ingevuld. De onderzoeksleider vermoedt dat veel respondenten bang

“

'Advocaten zijn perfectionisten. Dat maakt hen vatbaar voor verslavingen'

waren om antwoord te geven. Alcohol drinken is legaal in de VS, maar drugsgebruik absoluut niet. Juist advocaten zullen zich dat terdege realiseren. Van degenen die wel antwoord gaven, gebruikt 5,6% stimulantia zoals cocaïne of crack, 5,6% opiaten en 10,2% marihuana of hasj. 16% consumeert downers, middelen die verdoven en kalmeren.

Het onderzoek heeft de ABA aangezet tot actie. Halverwege augustus heeft de National Task Force on Lawyer Well Being een rapport gepubliceerd vol aanbevelingen voor de sector. De eerste zin van het rapport luidt: 'Hoewel de juridische beroepsgroep al jaren weet dat haar studenten en praktijkbeoefenaren verkommeren, is er veel te weinig aan gedaan.' De conclusie van de Task Force luidt dat de huidige situatie niet verenigbaar is met het uitgangspunt dat de advocatuur een gezonde beroepsgroep is die een goede toekomst heeft.

Dat de Amerikaanse situatie ook in Nederland tot nadenken stemt, blijkt uit de mail die in juli bij de redactie van het FD binnenkwam. De mail was afkomstig van een gerenommeerde Zuidas-advocaat, en ging vergezeld van het NYT-artikel en de volgende tekst: 'Misschien ook nog wel eens voor de Nederlandse situatie relevant, al geloof en hoop ik dat de cijfers hier anders zijn.'

Verhoogd stressniveau

Het probleem is dat de cijfers in Nederland ontbreken. Onderzoekstellingen zoals het Trimbos-instituut hebben er geen onderzoek naar gedaan. Instellingen die zich bezighouden met verslavingszorg noteren wel het beroep van hun cliënten, maar hebben die gegevens niet zomaar beschikbaar. Een solide basis voor een discussie zoals het rapport van de Bar Association is er dus niet.

Een bescheiden indicatie levert arbeidsongeschiktheidsverzekeraar Movir. Uit Movirs administratie blijkt dat psychische aandoeningen zoals burn-out en depressie bij advocaten de belangrijkste oorzaak zijn van arbeidsongeschiktheid. Een verschil met medici, die vooral vanwege fysieke klachten uitvallen. Uit de door Movir ontwikkelde 'mentale-veerkrachtscan' blijkt dat in 2016 43% van de advocaten last had van een hoog stressniveau. Bij organisatieadviseurs was dat een kwart en bij bijvoorbeeld fysiotherapeuten een derde.

2000+ declarabele uren

Bestuurders van Zuidas-kantoren willen alleen off the record over het onderwerp praten. Zij constateren dan dat het probleem in Nederland veel kleiner is. Verslavingsproblemen onder collega's komen ze sporadisch tegen, maar het Amerikaanse patroon ontbreekt.

Er is een aantal verschillen met de VS, waarvan die in werkdruk als de belangrijkste wordt gezien. 'In Nederland worden niet zulke idiote dagen gedraaid als in de VS', zegt een bestuurder van een Zuidas-kantoor. In de Amerikaanse topadvocatuur wordt meer verdiend dan in Nederland, maar de eisen zijn navenant hoger. 'In de VS hoef je niet aan te komen met je "work-life balance"', zegt een collega-bestuurder. Zij wijzen er ook op dat de Amerikaanse advocaten veel makkelijker hun baan verliezen en dan onmiddellijk terugvallen op een sociaal minimum. Ook dat is een grote stressfactor.

De Amsterdamse deken Pieter van



ILLUSTRATIE: RONALD SLABBERS

Regteren Altena zegt: 'Het is een beroep met het risico op bovengemiddelde stress, maar mijn indruk is dat het minder ernstig is dan in de VS.' Het belangrijkste verschil met de VS is volgens hem dat Amerikaanse kantoren de lat voor het aantal declarabele uren op 2000+ hebben gelegd. Dat vertaalt zich in negen declarabele uren per dag, exclusief dus het praatje bij de koffieautomaat. In Nederland luidt de richtlijn voor een ervaren advocaat 1300 tot 1400 uren.

Uitlaatklep

Maar de bestuurders houden wel een slag om de arm. Zuidas-advocaten zijn ambitieuze vechtersbazen, die prima in staat zijn om een eventueel verslavingsprobleem te verbergen. Zeker als het gaat om alcoholverslaving. In de advocatuur wordt in het kader van het werk veel geborrelt en gegeten, waarbij de alcohol, zonder dat het opvalt, rijkelijk kan vloeien. 'In zijn algemeenheid wordt er best veel gedronken in de advocatuur', zegt een advocaat die voorheen managing partner was bij een groot Zuidas-kantoor. 'Dat is toch wel een soort uitlaatklep. Advocaten zullen nog wel eens voldoen aan de definitie die geldt voor alcoholisme zonder dat ze het zelf als verslaving ervaren.'

De ontkenning van het probleem komt ook naar voren uit de Amerikaanse verhalen. Er ligt een groot taboe op psychische problemen en verslaving. Hulp vragen duidt op zwakte. Zimmerman schrijft over haar man: 'Misschien dat de arrogantie die voortkomt uit een beroep waarin je advies \$ 600 per uur waard is hem in staat stelde om te geloven dat hij geen hulp nodig had, dat hij het wel in zijn eentje afkon.'

Levens redden

Niet iedereen binnen de advocatuur hangt de stelling aan dat de Nederlandse situatie wezenlijk afwijkt van de Amerikaanse. Een Amsterdamse advocaat die voorheen op de Zuidas heeft gewerkt, twijfelt aan het realiteitsgehalte van de richtlijn voor declarabele uren. 'Je haalde die 2000 uur makkelijk', zegt hij over zijn Zuidas-verleden. Hij voegt eraan toe: 'We moeten er voorzichtigheidshalve vanuit gaan dat het in Nederland niet minder erg is. Daar kunnen levens mee gered worden.'

Ingrid Weijnen, directeur van U-center, een instelling waar psychische klachten en verslaving worden behandeld, heeft veel advocaten als cliënt. 'Maar dat geldt ook voor andere beroepen, zoals medici', voegt zij eraan toe. Bij advocaten met een verslavingsprobleem gaat het niet alleen om drank, maar ook om drugs, zoals cocaïne. 'Advocaten hebben er het geld voor.'

Vatbaar voor verslaving

Weijnen ziet overigens niet alleen de werkdruk in de advocatuur als een voedingsbodem voor psychische klachten en verslaving. 'Je moet je ook afvragen wie er advocaat wordt. Het zijn slimme, analytische mensen. Perfectionisten die altijd alert zijn op de addertjes onder het gras. Zij schakelen hun emoties uit. Dat zijn persoonlijkheidskenmerken die iemand vatbaar maken voor verslavingen.'

Ook de Nederlandse Orde van Advocaten is niet helemaal gerust op de Nederlandse situatie en doet al enige tijd onderzoek naar het instellen van een vertrouwenspersoon waar advocaten terecht kunnen met psychische problemen of verslaving. De Orde haakt daarmee in op de al langer lopende discussie in Nederland over de risico's op een burn-out. Maar ook de Amerikaanse cijfers spelen mee, zegt een woordvoerder. 'Of het Amerikaanse onderzoek onverkort kan worden doorgetrokken naar de Nederlandse advocatuur is niet bekend, maar het is goed om die vraag vanuit de Orde openlijk te stellen.'

Jeroen Piersma is redacteur van Het Financieele Dagblad



Verslaving Bekentenisliteratuur

Of de Nederlandse advocatuur minder last heeft van verslavingsproblemen dan de Amerikaanse is niet duidelijk. Het onderzoek en de cijfers ontbreken, maar ook de individuele verhalen. In de VS, met zijn traditie van bekendnisliteratuur, ligt dat anders. In 2016 publiceerde Lisa F. Smith

haar memoires *Girl Walks Out of a Bar*. De 'work hard, play hard'-cultuur van het New Yorkse kantoor waar zij twintig jaar werkte, dreef de advocate over de rand van een alcohol- en drugsverslaving. Ze staat in het boek uitgebreid stil bij het taboe op psychische problemen en verslaving in de Amerikaanse advocatuur. Hulp zoeken was dus

moeilijk. Smith deed het wel en is inmiddels bij een ander kantoor weer aan het werk.

Ook Brian Cuba snoof zijn alcoholkaters weg met coke, vertelt hij in *The Addicted Lawyer: Tales of the Bar, Booz, Blow and Redemption*. Al tien jaar clean trekt hij nu door de VS met lezingen over drugs- en alcoholverslaving. Gevraagd naar een



bekende casus in Nederland komen de meeste advocaten niet verder dan Mic van

Bremen, die in 2015 op 56-jarige leeftijd overleed aan leverfalen. In de jaren negentig was hij als advocaat van Loyens Loeff en Baker McKenzie succesvol adviseur van het wat wildere deel van de Nederlandse ondernemersgemeenschap, zoals Nina Brink en Bodo Douqué. In zijn latere jaren hield Van Bremen als zelfstandig advocaat kantoor

in het Amsterdamse café Walem, nippend aan een Long Island Iced Tea, een drankje dat, schreef Quote, bestaat uit wodka, een beetje tequila, wat rum, gin, triple sec en cola met citroen. 'Iedereen kende Mic', zegt ex-Allen & Overy-advocaat Steven Schuit. 'Maar hij was een uitzondering. Ik ken eigenlijk geen andere gevallen zoals hij.'